

Morten Lambertsen til minde

Af lærerinde Helga Hansen

Minde og hukommelse er ikke uden videre det samme. Når hukommelsen gør sin pligt, bringer den tidligere tiders oplevelser frem fra hjernekistens dyb og præsenterer dem så pålideligt, som en hukommelse nu engang er i stand til det, og det kan ofte være ord og situationer, der for år tilbage har bidt sig fast. Men mindet er mere. Det benytter sig vel af hukommelsens stof, men lægger dertil noget udefinerbart, noget, der sætter følelser i arbejde med at fremstille den stemning, hvorunder hukommelsens stof engang blev samlet. Og så kan det da gå, som Grundtvig siger:

Naar Skyggen er ligest, da hulke de smaa,
som stirre derpaa – –

Da jeg blev bedt om at nedskrive nogle af mine erindringer om Morten Lambertsen, min dansklærer på Haslev seminarium, sagde jeg i øjeblikkets glæde et taknemmeligt ja. Få – om nogen – har haft så stor indflydelse på mig, fordi jeg mødte ham, da mit sind var ungt og ubeskrevet, og han stod på højden af sin ydsevne – han fyldte 50 år, mens jeg gik på seminariet. – Men da jeg begyndte at tænke over sagen, blev jeg klar over, hvor vanskelig en opgave jeg havde påtaget mig. Lambertsen har ikke efterladt sig noget skriftligt. Han bekendte sig vel til Indre Mission, men i sin gerning var han Grundtvigs discipl. Han var „det levende ord“s mand fremfor nogen.

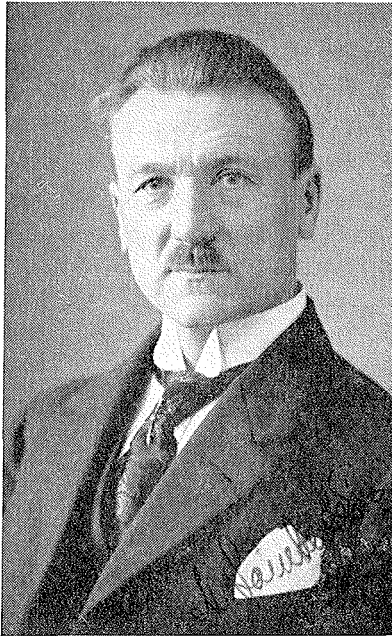
Lad da hukommelsen få ordet først. Så bliver jeg ført tilbage til en grammatiktime i 1. klasse, den første time med Lambertsen. Det var

Helga Hansen

ordnet sådan, at litteraturundervisning var henlagt til Lambertsen, mens sproglig dansk vekslede mellem to lærere. Vi havde altså fået det heldige nr. i rækken, at Lambertsen skulle have os lige fra starten og dermed tillige blev vor klasselærer. Med nogen bæven havde vi indtaget vore pladser og ventede nu spændt på, at døren skulle gå op og Lambertsen vise sig. Vi kendte ham fra året i forberedelsesklassen (som det hed dengang) både af ydre og omtale, og vi vidste, at han stillede krav til sine elever. Klokkerne ringede, og så stod han der. Med hvilke ord han indledte timen, husker jeg ikke mere, men nok, at han startede med en omgang fonetik, gennemgik nogle lyde for os, viste os, hvordan læbe-, tunge- og mundstilling skulle være, og så fik vi i øvrigt til opgave at gå hjem og øve os foran et spejl. Næste gang var jeg den første, der kom op og slap nogenlunde fra det. Men næste gang igen! Da havde jeg været mindre omhyggelig med min forberedelse, for nu måtte det jo blive en andens tur. Den sorte bog og blyanten kom frem. „Helga Hansen“, lød det deroppe fra. Højrød i hovedet og med rystende knæ bevægede jeg mig op til tavlen. Det gik jo knap så godt som sidst. Men Lambertsen sagde ikke et dadlende ord. Dels kunne han sikkert se på mig, at det ikke var nødvendigt, dels havde han jo nu fra starten belært os om, at vi ikke skulle slå os til ro med, at det nok nogenlunde ville gå efter tur, til rækken var kommet igennem.

Det har altid været en skuffelse – ja, en skuffelse, der har skaffet mig stunder med følelse af dyb mindreværd – at jeg aldrig har været i stand til at få mine elever til at arbejde med grammatik og analyse med den lystbetonede følelse, jeg selv kom til at nære for faget. Men jeg havde jo heller ikke Lambertsens evner til at få selv det tørreste materiale til at folde sig ud i blomst.

Oplæsning fik vi også timer i, men aldrig glemmer jeg den dag, vi i lærebogen var kommet til overskriften „Oldnordisk“. – „Hør,“ sagde Lambertsen, „skal vi ikke prøve at læse svensk i de tre mdr. i

*Morten Lambertsen til minde**M. Lambertsen 1930*

stedet for? Jeg læser så godt svensk, at svenskerne tror, jeg er nordmand!!“ Med stormende begejstring tog vi mod tilbudet og fik virkelig på de tre mdr. lært så meget svensk, at det kom mig til stor nytte, da jeg senere fik årskursus i faget. Fra svensktimerne stammer min første erindring om Lambertsen som oplæser. Der er et digt i min gamle svenske læsebog, som jeg den dag i dag læser „med en klump i halsen“, fordi Lambertsen læste det sådan for os, at tårerne stod mig i øjnene, og jeg var vist ikke den eneste.

Måske skal jeg også lade nogle ord falde om stilskrivning. Nutidens ungdom – hvis den skulle læse dette – vil jo nok undre sig over, hvor hårdt Lambertsen tog på stavfejl. Direkte grammatiske eller

Helga Hansen

sproglige stavfejl belønnede han med en „tremaster“, d.v.s. tre røde streger, og var der noget endnu mere graverende, gav det „en cirkel“. Så lå karakteren også nede på $g \div$ eller $tg +$. Begribeligvis bør en lærer kunne stave, men senere – som praktiklærer – opdagede jeg, at det krav ikke altid blev håndhævet særlig strengt. – Naturligvis skulle disposition og form også være i orden, inden vi kom til det væsentligste: indholdet. Hvor har jeg tit senere beundret Lambertsen for den ihærdighed, hvormed han gennemgik vore stile. „Den støj, der *må* være, går ikke på nerverne,“ sagde Lambertsen og tog os op en for en for at gennemdrøfte stilen. (Det bevirkede naturligvis lidt småsnakken nede i klassen). Blev vi ikke kaldt op, havde vi til hver en tid lov til at gå op og spørge, hvad en rettelse betød. Et venligt ord fik vi af og til med på vejen. „Nogen I. P. Jacobsen bliver De jo ikke,“ sagde han engang til Martin A. Hansen. Jeg tænker mig, at et lunt smil er gledet over M.A.H.s mund, da han skrev indledningen til „Midsommerfesten“. Men her må jeg tilføje, at jeg efter „Jonatans Rejse“ hørte Lambertsen sige: „Den mands stile har jeg rettet – og nu skriver han, så hver sætning står som et ordsprog!“ – Jo, nok var Lambertsen streng i sin bedømmelse af vore stile, men så kunne det også ske, at vi til gengæld fik den glædelige overraskelse at ryge et par grader op til eksamen! Endnu et ord om stilene. Hvor det lykkedes den mand at finde på emner! Mere end én gang er det hændt mig, at jeg på vej hjem fra seminariet formede dispositionen i hovedet, og så kastede jeg mig over kladdepapir og skrivebord og skrev som en besat – med en næsten forstummet samvittigheds røst, der mumlede noget om lektier. Men når jeg har fortalt mine elever det, har de altid set ud, som om jeg vist nok alligevel hverken var klog eller rigtig klog.

Ja, vil nogle sige, men dette må dog vist bero på erindringsforskydning. Hver time *kan* jo ikke have været festlig hele vejen igennem. Men her kommer min fornuft i krig med min hukommelse. Man

*Morten Lambertsen til minde**M. Lambertsen ca. 1930*

ventede sig altid noget særligt af Lambertsens timer. Ikke mindst litteraturtimerne. Dengang hørte forfatterbiografierne med. Det var levende mennesker, der stod bag værkerne, ikke blot et navn og et par årstal. De sidste fik vi undertiden serveret på ejendommelig vis. En dag foranstaltede Lambertsen en revolution en miniature på katederet. Den højre hånd var guillotinen, der med drabelige hug gentagne gange afhuggede den venstre hånd, så vi så hovederne rulle og hørte pøbelens jubelskrig. Pludselig tavshed. „I samme år kom en af det lille fredelige Danmarks mest idylliske digterskikkelser til verden: B. S. Ingemann.“ Pause. Et lille smil: „Nu glemmer De aldrig, at det var 1789.“ Den slags blev aldrig overdrevet, blev ikke

Helga Hansen

manér. Men det står i erindrungen, som om det var i går. – Og nu nærmer vi os det, som i hvert fald for mig blev aldeles uforglemmeligt: Lambertsens oplæsning. Han havde særlige evner for ikke at sige nådegaver på det felt. Martin A. Hansen skriver i sit mindeord (Sem.s elevforen.s årsskrift 1950), at han engang sad ret kritisk ved begyndelsen af en sådan oplæsning. Han kendte stykket og troede, at Lambertsen var begyndt „for højt oppe“, så det ville gå galt, når kulminationen kom. – „Men det gik. Jeg glemte aldeles at lægge mærke til, hvordan det kunne lade sig gøre, og jeg kan umuligt forklare det „hvordan“ nu.“ Så vidt Martin A. Hansen, hvis smukke mindeord i grunden burde ud til en større kreds. Han mente, det omtalte stykke af „Marie Grubbe“ var et af Lambertsens „Pragtstykker“, og deri har han sikkert ret. Men for mig var det mest gribende, når stemningen var så stilfærdig, at man måtte beherske sig for ikke at græde. Aladdins sang ved Morgianes grav er et eksempel. Eller Blichers – den højtelskede – enarmede soldat. Havde man dengang kendt til båndoptagere! Og dog!!

En maskine, selv den mest fuldendte, kan jo ikke gengive det levende, åndeløse samspil mellem kunstner og tilhørere. Og det var ikke ens hver gang. Det *var* ikke „en plade, der blev lagt på.“ For at Lambertsen skulle yde sit bedste, krævede han af os til gengæld, at vi tog imod. – Jeg kan tænke mig, at der på dette tidspunkt er læsere, der – hvis de er nået så langt – siger: „Ja, men dette er jo en ren hagiografi!“ Det er i hvert fald ikke meningen. Lambertsen var en personlighed af format, „stor i fortrin, stor i fejl“, skønt det kniber mig en lille smule at indrømme det sidste, selv om det vitterlig er sandt. Småtskåren var han i hvert fald ikke. Mange gange er jeg blevet beskyldt for at stå fuldstændig ukritisk over for Lambertsen. Men det er ikke tilfældet. Jeg har altid kunnet forsvare mig med, at han i alle tilfælde hverken fik gjort mig til venstremand eller oxfordmand. Så helt upersonligt slutte jeg ikke alt, hvad han sagde. Det

Morten Lambertsen til minde

tror jeg i grunden heller ikke, han ønskede. Han satte netop pris på selvstændighed og modenhed hos sine elever. Aldrig glemmer jeg den dag, da han med et suk så ud over klassen og sagde: „Ja, og så må jeg endda sige til mig selv, at 80 pct. af Dem vil forsumpe!“

Der gik et koldt gys igennem mig. Her gav han – dag for dag – det bedste han ejede, blot i håb om at tænde en lue i vore sjæle, så vi kunne være til nytte i vor fremtidige gerning. Og så: „– de 80 pct. –!“ De ord har hele mit liv været en spore for mig. Ikke at jeg tør regne mig blandt de lykkelige få, der altid har virket inspirerende; men det er i hvert fald ikke Lambertsens skyld, når noget er mislykkedes for mig.

Er alt dette for „rørstrømsk“? Ja, men vi havde da også timer, hvor latteren skyllede gennem klassen. Lambertsen havde humor, både i den mere gængse forstand og i den mere subtile, som han selv definerede som sansen for proportioner. Dog mente han om sig selv, at han var melankoliker af temperament, skønt de fleste anså ham for koleriker. Naturligvis vidste han det bedst selv, og nu er jeg fuldstændig klar over, at han havde ret.

På ekskursioner var han uforlignelig. Vi stod med ham under Fjenneslev kirkes lave bjælkeloft og følte tidens vingesus, mens han i få ord levendegjorde Hvideslægten for os. Det foresvæver mig – men her er jeg for en gang skyld ikke sikker – at vi på sådanne ture havde højskolesangbogen med. Brugt blev den i alt fald. Så godt som hver time begyndte med sang, og når Lambertsen bestemte, blev det gerne: „Som dybest brønd gi'r altid klare vand“. Af Jeppe Aakjær var det navnlig disse linjer, han holdt af: – „bad vi da i lys fra månen, som kun børn og bønder beder“. Det var det helt ud ægte i udtrykket, der betog ham. Måske var der blandt eleverne andre, der som jeg hjemmefra havde lært at sky Aakjær som „en hedning“. Vi fik bedre underretning. Heller ikke Brandes hørte til de fordømte. Han havde kaldt et nyt kuld digtere frem, og selv om Lambertsen (måske) satte

Helga Hansen

romantikken over naturalismen, så var der dog meget at hente også i hans gennemgang af Herman Bang og I. P. Jacobsen. Der må være mange, for hvem fru Fønss' afskedsbrev til børnene endnu lyder i øret. Og så de to fortvivlede linjer: „Lad længes, lad grædes med evigheds savn, der er kun en stofhob, en dåd og et navn“. – Moderens sang fra „Madame d'Ora“ og et stykke fra „Den lange Rejse“ viste os to sider af Johs. V. – Uden for eksamensstoffet fik vi af og til et indblik i, hvordan Lambertsen også fulgte med i det nye og måtte tale om det, når det havde grebet ham. Jeg husker, at han havde læst Henning Kehler (om det var en bog eller en anmeldelse, ved jeg ikke) og hvordan vi derudfra kom til at drøfte den russiske revolution. Mon man ikke uden at overdrive kunne sige, at han var vidt-spændende. – Men én har jeg gemt: Henrik Ibsen. Det står for mig som højdepunktet, d.v.s. det var det for mig dengang, og „Knappe-støberen“ glemmes jo aldrig, selv om der i årenes løb er dukket minder op, som er blevet én endnu kærere.

I psykologi havde vi også Lambertsen. Der havde han lært et og andet om, hvor påvirkelige unge mennesker kunne være, og så kunne det hænde, at han brød staven over bøger, der ville tvinge i en bestemt retning. „Jeg er ligeglad med, hvor mange der muligvis er blevet omvendt ved at læse den bog. Litteratur bliver den aldrig af den grund.“ Det var en dobbelt dom, både over bogens kunstneriske værdi, men også over dens psykologiske „pres“. Det samme gav Lambertsen udtryk for i en missionsuge, hvor der hver aften blev holdt møde såvel i kirke som i missionshus. „Undtagen den sidste aften. Så skal alle presses sammen i missionshuset, som om den Helligånd virker bedst under forhøjet tryk og temperatur!“ Det var hårde ord fra en missionsmand, men de kom jo også fra en, der vidste et og andet om massepsykose. – Selv havde han mødt I.M. i sit barndomshjem. Han huskede, da forældrene blev troende. Før havde moderen sunget så meget for børnene – nu sang hun kun fra „Hjemlandstone“,

Morten Lambertsen til minde

og drengen savnede noget. Der var kommet en ny værdimåler. Han fortalte os, da han som voksen første gang var i teatret. Der sad han da i den saligste jubel over stykket, mens den ondeste samvittighed gnavede inderst inde. – „Burde jeg nu ikke have ventet, til jeg kunne gå med god samvittighed?“ spurgte han. „Nej!“ råbte vi i kor. For så var den teatertur måske aldrig blevet til noget.

Tilsyneladende meget åben – navnlig da af en jyde at være – var Lambertsen dog inderst inde meget åndelig blufærdig. Til hans 50 års dag ville vi jo give ham en gave fra klassen. Nogle fandt på, at det skulle være et krucifix, og det blev det da. Men Lambertsen sagde tak med den bemærkning, at i grunden brød han sig ikke om et krucifix i en stue. Men nu havde han fundet et hjørne på verandaen, der, hvor han holdt sin morgenandagt, og der var vores krucifix så kommet til at hænge. – Ja, mindet om en sådan mand er i sandhed en rigdom.

Senere blev jeg ansat ved kommuneskolen her i byen og traf Lambertsen på ny, denne gang i en bibelkreds for gamle elever fra seminariet. Også der gjorde hans personlighed sig naturligvis gældende og foldede sig rigtigt ud i samspil med forstander Pagh Petersen fra Den udvidede Højskole. – På den tid brød krigen ud, og vi blev besat. En dag mødte jeg op hos Lambertsen med tasken fuld af en illegal digtsamling af Kaj Munk, og hvoraf jeg nu var sikker på at have én køber til. Men der havde jeg regnet forkert. Som gammel politiker måtte Lambertsen være imod sabotage og alt modstandsvæsen, og som den yngre og politisk uengagerede var jeg blevet medlem af modstandsbevægelsen. Det var den eneste gang i mit liv, der faldt bitre ord imellem os. Og vi sluttede da også fred, skønt vi ikke blev enige. – Ved Kaj Munks død holdt Lambertsen mindetalen i seminariets festsal ud fra ordene: Martyriet kan de ikke tage fra os.

En farlig sygdomsperiode havde på et hængende hår gjort ende på Lambertsens liv. Det var en blodprop ved hjertet, som man popu-

Helga Hansen

lært kalder det, men efter en lang og smertefuld krise banede blodet sig vej gennem de mindre årer, og Lambertsen kom sig. Men nu stundede det mod afskeden med det arbejde, der havde været hans liv. Da greb depressionen ham. Det var et tragisk syn. Dog også den overvandt han. Bibliotekar Jens A. Nielsen kan tale med derom. Lambertsen læste, kom igen, fik nye bøger, drøftede bøger, læste. – Den sidste gang, jeg så ham, smilede han og gav det gamle, muntre sving med stokken. Altid vil jeg være taknemmelig for, at det blev det sidste billede, jeg fik af ham. Kort efter pådrog han sig livsfarlige kvæstelser ved en bilulykke, hvor han havde været alene i vognen, og få dage efter døde han uden at være kommet til klar bevidsthed.

Men døden skal ikke have det sidste ord. Det skal han selv gennem sin fortolkning af Grundtvig: De levendes land, den, som står i salmebogen under navnet: O, Kristelighed. Kristelighed er et underligt, udflydende begreb. „Ja, men læs: *Kriste-Lighed*,“ sagde Lambertsen, „så bliver der mening i ordet.“ Da Martin A. Hansen lå på dødslejet, kom den salme til ham i morfinrusen. Og jeg vidste, før jeg fik det at vide, hvad det var for et vers: „O, vidundertro, du slår over dybet din gyngende bro“. Med Lambertsens fortolkning i erindringen står den tro for mig som en bue over en afgrund, og spændingen, der bærer buen, er forholdet mellem tvivl og tro. Derfor gynger broen, men den bærer – „fra dødningshjem til de levendes land“.

Helga Hansen,
(dim. Haslev sem. 1932)

Data: Født 28.10.79 i Andrup, Esbjerg. Lærer ved Haslev Højskole 1902, ved Haslev Seminarium 1905. Privatist til lærereksamen 1911. Gift 10.8.11 med Martha Christensen (dim. 1909). Arskursus i dansk, gymnastik og psykologi. – Leder af feriekursus i gymn. og ass. v. st. gymnastiktilsyn, fmd. for Dansk Seminarforening, Haslev menighedsråd og Haslev Folkebibliotek, medlem af sogneråd og skolekomm., bestyrelsesmedl. af Sønderjysk foren., fmd. i Haslev sem.s elevforen. 24–39, red. af sem.bl. Derude og hjemme. R. af Dbg. – Død 26.10.50.